

Ordinalni tip dobro uređenog skupa

U ovom delu ćemo dokazati glavnu teoremu o (striktno) dobro uređenim skupovima. Dokazaćemo, naime, da su ordinali pravi predstavnici svih mogućih tipova (striktno) dobro uređenih skupova. Radi lakšeg pisanja, u ovom delu ćemo uvesti jednostavnije oznaku za početne segmente ordinala: recimo umesto $pred_\alpha(\gamma)$ pisaćemo samo $[\gamma]$.

Lema 1. *Neka su α i β ordinali. Tada*

$$\langle \alpha, <_\alpha \rangle \cong \langle \beta, <_\beta \rangle \Rightarrow \alpha = \beta.$$

Dokaz. Pretpostavimo suprotno, da $\alpha \cong \beta$ i $\alpha \neq \beta$. Zbog trihotomije imamo $\alpha \in \beta$, ili $\beta \in \alpha$. Neka je $\alpha \in \beta$. Zbog tranzitivnosti skupa α važi $\alpha \subseteq \beta$. No, ranije smo dokazali da ako je α tranzitivan podskup od β i $\alpha \neq \beta$ onda je α početni segment od β tj.

$$\alpha = [\gamma] \cong \beta.$$

To daje kontradikciju, jer znamo da nijedan striktno dobro uređen skup ne može biti izomorfan svom početnom segmentu.

□

Teorema 1. (O tipu striktno dobro uređenog skupa) *Neka je $\mathcal{A} = \langle A, < \rangle$ striktno dobro uređen skup. Tada postoji tačno jedan ordinal α takav da je*

$$\mathcal{A} \cong \langle \alpha, \in_\alpha \rangle.$$

Dokaz. Prema prethodnoj lemi, izomorfni ordinali su uvek jednaki, pa postoji najviše jedan takav ordinal. Neka je

$$A' = \{x \in A : (\exists \beta \in \mathbf{ON}) \langle [x], < \rangle \cong \langle \beta, \in_\beta \rangle\}.$$

Tada je $A' \neq \emptyset$, jer za najmanji element m od $\mathcal{A}$, $[m] = \emptyset$, i

$$\langle [m], < \rangle \cong \langle \emptyset, \in_\emptyset \rangle.$$

Dalje, za svaki $x \in A'$, postoji tačno jedan ordinal β takav da je $[x] \cong \beta$ pa ćemo ga označiti sa β_x . Dalje, između $[x]$ i β_x postoji tačno jedan

izomorfizam, označimo ga sa φ_x . Dakle, $\varphi_x : [x) \rightarrow \beta_x$ je izomorfizam. Neka je

$$\alpha = \{\beta_x : x \in A'\}.$$

Zbog Aksiome zamene, α je skup. Dokazaćemo da je α baš traženi ordinal. Dokaz ćemo sprovesti u nekoliko koraka:

Korak 1. Neka je $x \in A'$. Tada za sve $y < x$ važi da je

$$y \in A', \beta_y \in \beta_x \text{ i } \varphi_x(y) = \beta_y.$$

Korak 2. α je ordinal.

Korak 3. $\langle A', < \rangle \cong \langle \alpha, \in_\alpha \rangle$.

Korak 4. $A' = A$.

Naravno, posle poslednjeg koraka imamo da je

$$\langle A, < \rangle \cong \langle \alpha, \in_\alpha \rangle.$$

Korak 1. Neka je $x \in A'$. Dokažimo da za sve $y < x$ važi $y \in A', \beta_y \in \beta_x$ i $\varphi_x(y) = \beta_y$. Kako je $x \in A'$, onda je $\varphi_x : [x) \rightarrow \beta_x$ izomorfizam. Zbog $y < x$ imamo $y \in [x)$, pa je $\varphi_x(y) \in \beta_x$. Označimo sa γ ordinal $\varphi_x(y)$ i dokažimo da je $[y) \cong \gamma$ tj. da je $\gamma = \beta_y$ i $y \in A'$. Zaista, traženi izomorfizam je restrikcija preslikavanja φ_x na $[y)$. Naime: $\varphi_{x|[y)}$ jeste "1-1" jer je restrikcija od φ_x .

- $\varphi_{x|[y)}$ jeste "na" γ jer

$$\varphi_{x|[y)}([y)) = \gamma.$$

- Kako je $\varphi_{x|[y)}$ restrikcija monotnog preslikavanja, onda je i $\varphi_{x|[y)}$ monotono.

Korak 2. Dokažimo da je α ordinal. Videli smo da je (zbog Aksiome zamene i Aksiome podskupa) α skup. Znamo da je tranzitivan skup ordinala opet ordinal, pa je dovoljno dokazati da je α tranzitivan.

Neka je $\gamma \in \beta_x \in \alpha$. Treba dokazati da je $\gamma \in \alpha$. Znamo da je $\varphi_x : [x) \rightarrow \beta_x$ izomorfizam. Kako je φ_x "na" i $\gamma \in \beta_x$, onda postoji $y \in [x)$ takav da je $\varphi_x(y) = \gamma$. Dakle, postoji $y < x$ takav da je $\varphi_x(y) = \gamma$. Zbog Koraka 1. imamo da je $\varphi_x(y) = \beta_y \in \beta_x$ tj. $\gamma \in \alpha$.

Korak 3. Dokažimo $\langle A', < \rangle \cong \langle \alpha, \in \rangle$. Definišimo preslikavanje $\varphi : A' \rightarrow \alpha$ sa

$$\varphi(x) = \beta_x, \text{ za sve } x \in A'.$$

Tada se lako vidi da je φ dobro definisano, da je "na" α , da je "1-1" i da je monotono.

Korak 4. Dokažimo $A' = A$. Pretpostavimo suprotno i neka je $X = A \setminus A' \neq \emptyset$. Tada X ima najmanji element x_0 . Koristeći Korak 1, lako se dokazuje da je tada $A' = [x_0)$. No, u Koraku 3 smo dokazali da je $\langle A', < \rangle \cong \langle \alpha, \in_A \rangle$ tj.

$$\langle [x_0), < \rangle \cong \langle \alpha, \in_\alpha \rangle,$$

iz čega će slediti, po definiciji skupa A' , da $x_0 \in A'$, što je kontradikcija. Tako, $A = A'$ i

$$\langle A, < \rangle \cong \langle \alpha, \in_\alpha \rangle,$$

što je i trebalo dokazati.

□

Definicija 1. Za striktno dobro uređen skup $\mathcal{A} = \langle A, < \rangle$ sa $\text{type}(\mathcal{A})$ označimo jedinstven ordinal α sa osobinom $\mathcal{A} \cong \langle \alpha, \in_\alpha \rangle$. Ordinal $\text{type}(\mathcal{A})$ zovemo **ordinalni tip** od $\mathcal{A}$.

Neka je $\text{type}(\langle \mathcal{A}, < \rangle) = \alpha$. Naravno, tada je $\langle A, \leq \rangle \cong \langle \alpha, \in_\alpha \rangle$. Obratno, ako je $\langle A, \leq \rangle$ dobro uređen skup i $\langle A, \leq \rangle \cong \langle \beta, \in_\beta \rangle$ onda je i $\langle A, < \rangle \cong \langle \beta, \in_\beta \rangle$ pa je $\text{type}(\langle A, < \rangle) = \beta$. Tako, za svaki dobro uređen skup $\mathcal{A} = \langle A, \leq \rangle$ postoji tačno jedan ordinal α takav da je $\langle A, \leq \rangle \cong \langle \alpha, \in_\alpha \rangle$. Pišemo po dogovoru $\text{type}(\mathcal{A}) = \alpha$.

Teorema 2. Za sve (striktno) dobro uređene skupove $\mathcal{A}$ i $\mathcal{B}$ važi

$$\mathcal{A} \cong \mathcal{B} \quad \text{akko} \quad \text{type}(\mathcal{A}) = \text{type}(\mathcal{B}).$$

Dokaz. ($\Rightarrow$) Neka je $\mathcal{A} \cong \mathcal{B}$. Kako je $\mathcal{A} \cong \text{type}(\mathcal{A})$ i $\mathcal{B} \cong \text{type}(\mathcal{B})$ onda $\text{type}(\mathcal{A}) \cong \text{type}(\mathcal{B})$. No, izomorfni ordinali su jednaki (L1.), pa $\text{type}(\mathcal{A}) = \text{type}(\mathcal{B})$.

($\Leftarrow$) Iz $\mathcal{A} \cong \text{type}(\mathcal{A}) = \text{type}(\mathcal{B}) \cong \mathcal{B}$ dobijamo $\mathcal{A} \cong \mathcal{B}$.

□

Primetimo da kao neposrednu posledicu ove teoreme imamo da se svaki (striktno) dobro uređen skup $\langle A, < \rangle$ može "indeksirati" po nekom ordinalu α . Naime, ako je α ordinal takav da je $\langle A, < \rangle \cong \langle \alpha, \in_\alpha \rangle$, onda je $A = \{a_\beta : \beta < \alpha\}$, gde je $a_\beta \neq a_\delta$ za sve $\beta \neq \delta$. Jednostavno, ako je $\varphi : A \rightarrow \alpha$ izomorfizam između $\langle A, < \rangle$ i $\langle \alpha, \in_\alpha \rangle$, treba uzeti $a_\beta = \varphi^{-1}(\beta)$, za sve $\beta < \alpha$. Ako još prihvatimo AC, dobijamo da se svaki skup može indeksirati po nekom ordinalu α .